

EL PRIMER APARELL DE RÀDIO

Sovint, em tornen a la memòria imatges d'aquells anys, que recordo amb una barreja de tristò i nostàlgia. Me'n adono com de ràpid s'ha escolat el temps, gairebé, sense donar-me'n, possiblement deu succeir el mateix a moltes persones que porten una colla d'anys al damunt, no ho sé. De tota manera, esteu tranquils, no penso explicar la meva història ni les meves "*batallitas*", que d'altra banda, no tenen cap tret significatiu ni son suficientment importants per ningú.

* * *

El que vull explicar, son els canvis que es produïren a casa el dia que el pare va decidir comprar el primer aparell de ràdio. Tanco els ulls i encara em sembla veure'l. Petit, de color marfil, tenia dues ones – ara en diuen freqüències -. Quina netedat de só, i quina potència. Acostumats com estàvem a escoltar les emissions radiofòniques amb un precari aparell de construcció casolana muntat per el meu germà gran, i, que anomenaven, *ràdio galena*. El nom, l'hi venia donat per una minúscula pedreta d'aquest mineral què actuava com a sintonitzador de les emissores, aquestes, s'escoltaven mitjançant uns auriculars. Solament una persona podia gaudir de l'emissió, dues com a màxim, si cadascuna utilitzava un auricular. Podeu imaginar-vos la incomoditat que això comportava.

La irrupció de l'aparell, apart de permetre'ns escoltar les notícies que tenien lloc en el nostre país, ens obria una escletxa a l'exterior més enllà de les nostres fronteres. Ens assabentàvem del que succeïa fora, també de fets que s'esdevenien a casa nostra, amb una versió força diferent de la que ens havien ofert les nostres emissores. Alguns vespres, el pare i el meu germà gran, s'asseguraven que la porta de casa estès ven tancada, que ningú de fora podés escoltar-nos. S'acostaven a l'aparell, tot seguit sintonitzaven l'ona curta, començaven a desplaçar el dial, fins a trobar l'emissora en qüestió. Tot d'una, entre xiulets i d'altres interferències, s'escoltava una veu que deia així: "*AQUÍ, RADIO ESPAÑA INDEPENDIENTE, ESTACION PIRENAICA*". Seguia un butlletí de notícies, retransmès emprant un llenguatge apocalíptic i mitingesc,. Ple de frases abrindades, que pretenien mantenir exaltats els ànims dels oïdors, anunciant la fi imminent del règim franquista, "*Se va el caimán, se va el caimán, se va para Barranquilla*" deia una de les cançons de l'època - No cal dir, prohibitíssima - Tots sabem, que malauradament, no va anar així. Fins al cap de quaranta llargs i foscos anys, no tingué lloc l'esdeveniment. Bona part, per no dir, tot, el que emetia aquella pamfletària emissora, no eren altre cosa, què, un reguitzell de mitges veritats, fets tergiversats, o bé, senzillament, mentides. L'emissió posava punt i final amb aquesta tirallonga: "*ESPAÑOLES FUERA FRANCO Y FALANGE DEL PODER, POR UNA ESPAÑA LIBRE Y DEMOCRÁTICA ¡VIVA LA REPÚBLICA!*" Seguia una marxa que podia ser l'himne de Riego, no n'estic massa segur, ni és prou important.

Un cop acabada l'emissió, tot tornava a la normalitat, únicament el pare, de manera especial, em recomanava que no comentés a ningú que a casa escoltàvem aquella emissora. "Vindria la policia i s'emportaria la radio". Si hagués de definir el pare políticament, el situaria en una esquerra moderada, sense distingir-se ni mostrar

preferències per cap opció política, excepte les molt dretanes. Mai va estar afiliat en cap partit polític, les seves preocupacions eren altres, tirar endavant la família amb l'ajut de la mare, procurant que mai manqués el pa a taula, com la majoria d'obrers de l'època.

- 1 -

Jo, no entenia res, el meu cap era tot un garbuix. Aquella emissora, era dels “rojos”, gent dolenta. Havien cremat esglésies, mort capellans. Ens ho explicaven a l'escola, un col·legi religiós on practicàvem totes les cerimònies del nacionalcatolicisme imposades per el règim. ¹Recordo que als matins, abans de començar les classes, ens obligaven a formar al pati, i, el primer i últim acte del dia era el d'alçar i baixar la bandera. Les aules eren grises, fosques, tètriques, comparades amb les actuals. Damunt de la grossa pissarra, una creu, als costats, les fotografies del *Caudillo*, i, la del *Fundador de la Falange*. Càstigs i maltractaments físics eren a l'ordre del dia. Ningú ho trobava estrany ni fora de lloc. La resposta dels pares acostumava a ser favorable als mestres. De vegades, hi afegien la *propina*. En aquell temps, les coses anaven així.

Aquests fets succeïen durant la segona meitat de la dècada dels anys quaranta, la postguerra, en plena època franquista. Anys de “*Flechas y Pelayos*”, què, amb valentia escalaven els cims d'unes “*Montañas nevadas, banderas al viento*”, portades amb marcialitat al so del “*Yo tenía un camarada*”, cantada amb l'entusiasme propi de les joventuts hitlerianes, però, més pobres i atrotinades. Anys de gen sotmesa a consells de guerra sumaríssims i afusellats sense cap tipus de clemència, o be, empresonats en camps de concentració patint tota mena de represàlies i vexacions, condemnats a treballs forçats, aixecant el famós “*Valle de los caídos*”, construint carreteres i pantans, que posarien fi a les restriccions elèctriques en el nostre país. La resta de la població era estrictament vigilada per agents político-socials, pertanyents al *Cuerpo de la Policía Nacional*, coneguts com “*els grisos*”, personatges de sinistra figura i pitjor record, ajudats de manera eficaç per grups ultradretans de “*Excombatientes*”, i “Guardia de Franco”, procedents en bona part de la “*División Azul*”, i, afiliats al “*Glorioso Movimiento*”. A les petites localitats, la vigilància i repressió la portaven a terme amb el mateix zel i eficàcia “*La Benemérita*”, cos, què també s'havia fet creditor d'un historial força galdós.

La representació femenina, quedava a càrrec d'unes pures i asexuades vestals enquadrades en la “*Sección Femenina de Falange Española...*” a les què, se'ls havia encarregat d'administrar una institució anomenada “*Auxilio Social*”, ajudades en aquesta tasca per les “*Damas de las Conferencias de San Vicente de Paul*”, dedicades en exclusiva a la caritat cristiana més insultant i barroera possible d'imaginar. Que rebien amb la resignació pròpia dels vençuts, totes aquelles persones que podessin demostrar, no haver col·laborat ni tingut res a veure, “*Con las hordas rojo-separatistas*”. Els que no ho aconseguien, no els quedava altra remei què, viure en la més absoluta i trista misèria, i l'ajut d'algun amic, si el tenien.

Temps de cartilles de racionament per els aliments bàsics i el tabac. Pa negre, impossible d'aclarir la seva composició, què, menys farina de blat, podria haver estat

---

¹ Flechas y Pelayos. Publicació falangista de l'època.

elaborat amb els productes més inimaginables. I, com deia una de les cançons, *“farinetes per dinar, farinetes per sopar, farinetes a tot hora si n’hi han”* amb sort, acompanyades amb mitja arengada, o be, una escarransida rosta de cansalada. Un altre alternativa, podien ser les guixes. Menges totes, *d’allò més saboroses i exquisides. D’alta gastronomia, en podríem dir. I gran poder calòric i nutritiu.* Per això, un altre cançó que es podia escoltar era *“Rascayú, Rascayú, cuando mueras, ¿qué harás tu?”*. De tota aquesta situació, se’n aprofitaven i, en treien *“palles llargues”* els estraperlistes, una xacra social de gent sense escrúpols. El seu objectiu era fer diners, aprofitant-se de la fam i la misèria dels temps, tot això, a ritme de bolero, i, els consegüents ¡*Viva Franco y Arriba España!*

Completaven el repertori melòdic, tot un estol d’aquells *“Angelitos negros”*, que possiblement voleiaven per sobre de *“La casita de papel”*, on hi vivia, confortablement instal·lada, la nostre estimada *“Madrecita del alma querida”*, alimentant els seus nadons amb la llet, què, de manera generosa brollava de les exuberants mamelles de *“La vaca lechera”*. Tot escoltant els consells d’allò més assenyats, que a través de les ones impartia el consultori sentimental de la Sra. *“Elena Francis”*. Finalment, per poder gaudir d’unes vacances inabastables, ens consolàvem escoltant o ballant – els més grans – aquella que deia. *“Paisajes lindos, tiene Mallorca”*, interpretada per un cantant de veu embafadora i *enganxifosa* anomenat Bonet de San Pedro, capaç de buidar en pocs minuts qualsevol sala de festes, per més bona que hagués estat la predisposició dels assistents.

Contes infantils, la secció de *“Discos solicitados”*, on les parelles es feien ressò de les veus i lletres dels intèrprets per fer-se arribar subtils missatges, declarant-se l’amor més pur i apassionat, o bé, felicitar algun dels éssers estimats. Pepe Blanco, ens atipava amb el seu *“Cocidito Madrileño”*, - nosaltres aquí, teníem la nostra escudella i carn d’olla i unes *seques amb botifarra* que podien deixar estabornit a qualsevol que ens vingués al darrera, per tant, res calia envejar d’aquella menja *mesetària*. El Pepe, apart de les especialitats culinàries, ens cantava les excel·lències de la vil·la del *“Oso y el Madroño”*, qui no recorda *“De Madrid al cielo”*, per exemple, i tantes altres. Aquest mosaic masculí, s’arrodonia amb la representació més típica i tòpica del masculisme de l’època, què, ens oferia mitjançant el cinema un *pollastre* mexicà anomenat, Jorge Negrete, La seva veu potent i ben timbrada, feia què, les seves ranxeres tinguessin força èxit, imitadors fins i tot, posaven una pinzellada de color i exotisme en mig de tanta grisó *“Yo soy mexicano”*, *“Ay Jalisco no te rajes”*, i un llarg etcètera s’escoltaven a totes les emissores. Poca cosa més es podia fer, les cançons de protesta i reivindicatives, encara trigarien força temps a arribar.

Amb força tel·lúrica, talment com un huracà, feu la seva aparició la Lola. Autèntica gitana treia d’un poema de García Lorca. Se l’anomenà *“Lola de España”*, - faltaria més! – al cap d’uns anys, va ser, *“La Faraona”*, Aquest nom ja l’hi esqueia millor. Compartint els espais del dial, podíem escoltar la que va ser una gran dama de la copla, Doña Concha Piquer. *“Tatuaje”*, *“Lola Puñales”*, *“A la Lima i al Limón”*, i, una llarga llista recollida i reinterpretada per les *“chachas”* mentre cuinaven, rentaven els plats o feien bugada. Passats els anys, aquestes dues dones, crec que serien de les

poques artistes que se salvarien de tanta mediocritat. Les seves cançons, encara son recuperades en programes de temes retrospectius i nostàlgics, aquells que, aconseguen provocar una sensació de pessigolleig a l'estómac.

Tots els dissabtes a primera hora del vespre, la nostra emissora degana, programava una sèrie de misteri i suspens que va tenir atrapada durant força temps a una bona part de l'audiència radiofònica, el seu heroi era el sagaç detectiu i investigador privat, *Taxi Key*, capaç d'esbrinar i aclarir els casos policíacs i de misteri més enrevessats – jo, encara no en sabia res d'en Sherlock Holmes, o, de l'inspector Maigred, ni, l'Hèrcules Poirot – a les històries d'aquests personatges vaig accedir-hi més tard. Un personatge infantil entranhablement tendre i entremaliat era en Maginet, protagonista d'un programa que tenia com a finalitat recaptar diners per els nens malalts més desafortunats.

- 3 -

Amb els anys, vaig començar a entendre algunes coses relacionades en l'àmbit social i polític. No tot era el repertori melòdic, els concursos i, els programes de radio. Hi havia un altra capítol força més dolorós i punyent. Els absents. Els éssers estimats desapareguts per sempre. Els que mai més tornarien a ser amb nosaltres. En el meu entorn familiar hi havia hagut dues baixes. Jo, sols en vaig arribar a conèixer les històries.

El pare de la meva cunyada: Vivien a Belber de Cinca, província d'Osca. Dedicat a les feines del camp, aliè als afers polítics. Un escamot se'l va endur de casa un vespre, sense més explicacions, l'obligaren a pujar en un camió i, se l'endugueren. Mai més el varen tornar a veure. Al cap de poc temps, la família es va assabentar què el pare havia estat afusellat. Desconeixien el lloc. El seu cos deu reposar en una de tantes fosses comunes escampades per el país.

La segona víctima va se un oncle de la meva promesa, més tard, la meva esposa i mare dels meus fills. Veí de Caldes de Montbui, Vallès occidental. Treballava com a tècnic en una empresa tèxtil dedicada a la fabricació de blondes. Una persona amb inquietuds culturals, llegia molt. Al esclatar la guerra, com tants d'altres joves va ser mobilitzat, enviat al front. En un permís, va tornar a casa a veure la mare i la família. Algú del bàndol contrari se'n va assabentar, sense perdre temps el va denunciar. Tot seguit, el varen anar a buscar a casa seva obligant-lo a pujar en un vehicle. Va estar l'últim cop que el van veure.

Esmentar els responsables d'aquests fets, actualment no té cap sentit. El que cal, és, deixar ben aclarit, que, la veritable i única causa de tantes desgràcies, va estar, aquella cruel i absurda guerra, que provocà l'enfrontament entre germans, el de tot un poble que, es veié arrossegat en una lluita fratricida i despietada, posant de manifest els instints més baixos de l'ésser humà.

Una barreja d'amnèsia col·lectiva, pudor i vergonya, embolcallava tots aquests fets que vaig començar a conèixer a finals dels anys cinquanta. Ningú en volia parlar, - molts encara ho defugen ara - La por a la repressió continuava força present. Era com

furgar en unes ferides massa tendres, doloroses, que no havien cicatritzat. Calia oblidar tant de dolor i calamitats. Començar de nou, juntament amb el desig de que a casa nostra, ni a cap altre racó del món, es tornessin a repetir fets semblants.

Pep López i Badenas

Desembre, 2006

Josep López i Badenas Llançà, 33, 3er. 1ª Tfn. 932265777 08015 Barcelona
joplobas@yahoo.es